

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

**Přijatelnost etnicky odlišné populace pro českou
společnost**

Acceptability of an ethnically distinct population of Czech society

vedoucí bakalářské práce
autor
ročník
obor studia
typ studia
měsíc a rok ukončení BP

Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph. D.
Júsuf Traore
3.
Speciální pedagogika
Kombinované studium
březen 2010

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou bakalářskou práci s názvem „Přijatelnost etnicky odlišné populace pro českou společnost“ vypracoval sám za použití uvedené literatury.

V Prachaticích dne 31. března 2010

.....

Júsuf Traore

Rád bych poděkoval všem, kteří mi pomáhali při tvorbě této práce a bez nichž by nikdy nevznikla. Především pak ale Doc. PhDr. Evě Šotolové Ph.D. za její velmi užitečné rady.

V Prachaticích dne 31. března 2010

.....
Júsuf Traore

Souhlasím s půjčováním své bakalářské práce pro studijní účely školy.

V Prachaticích dne 31. března 2010

.....

Júsuf Traore

Anotace

Bakalářská práce, jež nese název „**Přijatelnost etnicky odlišné populace pro českou společnost**“ je rozdělena do dvou základních částí – teoretické a praktické. Část teoretická, která vychází z prostudované literatury od renomovaných autorů, se skládá ze tří kapitol, které se postupně zabývají multikulturní společností, národnostními menšinami a postojem české majoritní společnosti vůči těmto menšinám. Druhou částí je část praktická. V této je pak definován cíl výzkumu a dále pak reflektuje výsledky celého výzkumu včetně předvýzkumu a metod výzkumného šetření.

Abstrakt

Bachelor's thesis, which has the name: “**The acceptability of an ethnically distinct population of Czech society**” is divided into two parts - theoretical and practical. Theoretical part, which is based on review of the literature from renowned authors, consists of three chapters that deal successively multicultural society, ethnic minorities and the position of the Czech majority society towards these minorities. The second part is a practical part. There is the defined goal of the research and then reflects the results of the research including the research and methods of investigation.

**„Cítím se sám, a proto je mi smutno, jsem Vietnamec.
Ve třídě se mnou nikdo nechce sedět v lavici. Jenom
někdy, když někdo něco provede, paní učitelka ho
posadí ke mně. Za trest...“**

Nuan, 8 let

Obsah

Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Kultura a multikulturní společnost	12
1.1 Multikulturní společnost	12
1.2 Lidské rasy	14
1.3 Aspekty narušující multikulturní společnost (předsudky, xenofobie a rasismus)	17
2 Etnické a národnostní menšiny	20
2.1 Vymezení etnických a národnostních menšin	20
2.1.1 <i>Zpřesňování pojmu etnická a národnostní menšina v historii</i>	22
2.2 Vývoj práva na sebeurčení etnických a národnostních menšin	23
3 Postoj české majoritní společnosti vůči etnickým a národnostním menšinám	25
3.1 Migrace	25
3.2 Národnostní menšiny žijící v České republice	26
3.3 Postoj české společnosti vůči migrantům	32
3.4 Situace etnických a národnostních menšin v České republice	34
3.4.1 <i>Posuzování jednotlivých etnických skupin českou majoritní společností</i>	35
PRAKTICKÁ ČÁST	36
1 Cíl šetření	37
2 Stanovení výzkumných úkolů	38
3 Metody a techniky výzkumu	40
3.1 Metody šetření	40
3.1.1 <i>Metoda terénního výzkumu</i>	40
3.1.2 <i>Metoda matematicko-statistická</i>	40
3.2 Techniky šetření	40

3.2.1 <i>Dotazník</i>	40
4 Předvýzkum	41
5 Charakteristika výzkumného vzorku	42
6 Analýza dotazníkového šetření	44
7 Závěr šetření	68
Závěr	70
Seznam literatury	72

PŘÍLOHOVÁ ČÁST

Úvod

S myšlenkou tohoto tématu pro svou bakalářskou práci jsem si pohrával již od počátku studia. Hlavním důvodem byl můj osobní vztah k této problematice. Jelikož jsem mulat, setkávám se s různými projevy rasismu již od svého mládí. Nejednou jsem byl také svědkem nesmyslných rasistických projevů vůči ostatním „JINÝM“ lidem. Tyto zkušenosti mě donutily zamyslet se nad tím, proč vlastně někomu vadí barva, která pouze odráží schopnost kůže odolávat slunečnímu záření. Co vede mladé lidi k tomu, aby za zvuků německé národní hymny zvedali pravice. Možná je to neukojitelná touha opodstatnit si neopodstatněný pocit: **Já jsem lepší...** Možná je to ale lidská společnost, která nutí své „děti“ býti lepšími a nad vedlejšími produkty své činnosti tiše zavírá oči...

Zdaleka ne všechny projevy rasismu jsou přímo důsledkem rasistického myšlení. Velký počet Romů ve vězeních není jen projevem toho, že soudci a policisté jsou rasisté. Celý systém diskriminace a deprivace Romů – nezaměstnanost, vzdělání, bydlení – vede zejména romskou mládež k větší kriminalitě. Systém rasové diskriminace je ovšem zabýdlen v každé oblasti společenského života. Od neustálých urážek, přes nenápadné i nápadné rasistické náznaky a vytváření stereotypů v médiích, až po vlny rasových útoků.

Již ve starověkém Řecku tvrdil Aristoteles, že *“Ti, kdo jsou vůči nám daleko podřadnější jako zvíře vůči člověku, jsou svou přirozeností otroky a mají z toho prospěch jako všichni podřadní z vlády svého pána.”* Později se pak objevily první formy rasového útlaku v zacházení s původním obyvatelstvem v nově dobytých koloniích. Otřesný příklad rasismu byl velmi rozvinutý obchod s otroky, který byl zakázán až v 19. stol. Do Ameriky bylo v 17. stol. dovezeno z Afriky 1 316 000 otroků. V 18. stol. to bylo už 6 miliónů. A proč? Protože měli jinou barvu pleti a tím byli „méněcenní“? Nebo proto, že se hodili na těžké práce na plantážích, v dolech a podobně.

Vědečtí rasisté tvrdili, že jelikož Evropané dobyli svět, musí být "panskou rasou", protože jde jen o přežití nejzdravějších. Dokonce existovala vědecká odůvodnění rasismu, kategorizující lidi od opice po Angličana.

Se vznikem intenzivní národní rivality a národního šovinismu byl "národ" definován čím dál tím více etnicky. Ale protože jednotlivé evropské národy byly vytvořeny ze směsi všech možných etnik, musel být vykonstruován "rasový" vzor, žebříček rasové nadřazenosti. A právě barva kůže je tím nejčastějším měřítkem, podle kterého někteří rozdělují lidi na dobré a špatné...

Teoretická část

1 Kultura a multikulturní společnost

1.1 Multikulturní společnost

Pojmem „Kultura“ většinou z nás asociuje především oblasti týkající se lidské tvořivosti, hudby, architektury, zvyků, ale z novodobého hlediska rovněž filmu nebo technologické úrovně. Na poli sociologickém je však možné kulturu vnímat v mnohem širším pojetí, které zahrnuje sociální zvyklosti určité komunity, její zákony, obyčej, tradice a zvyky nebo celkově jako nástroj člověka k adaptaci na své životní prostředí. Kultura je zároveň jednotícím prvkem příslušníků dané kulturní skupiny, vyznačující se zejména jazykem, hodnotovým systémem, podobnými vzorci chování a uvažování. Stejně tak je možné kulturu vnímat jako prvek napomáhající snazší komunikaci jedinců dané kulturní oblasti. Bohužel se tak ale mnohdy stejnou měrou stává nepřekonatelnou bariérou pro „cizáky“ – příslušníky jiného kulturního společenství.

Jak uvádí Patočková, jsme všichni ovlivňováni určitými kulturními prostředími, ve kterých jsme se pohybovali, vyrůstali, pracovali nebo studovali. Nejrůznějšími interakcemi do procesu socializace se učíme, co od nás společnost vyžaduje, abychom se stali jejími úspěšnými členy. Rozeznáváme, co je dobré a špatné, jak se správně vyjadřovat, chovat nebo oblékat. Během života se pak v rámci „stejně“ kultury stáváme členy nejrůznějších podskupin (subkultur), vzniklých na základě našich společných zájmů, příslušnosti ke stejnému pohlaví nebo našeho sociálně-ekonomického postavení. Charakteristickým pak pro tyto skupiny je především fakt, že mívají svá vlastní vnitřní pravidla a zvyky, kterými se mnohdy odlišují od většinových kulturních norem, a kladou na nás jiné nároky (Patočková, 1998).

Dle vnímání a chování majoritní skupiny vůči přítomným menšinám je možné rozlišovat společnosti s interkulturním nebo multikulturním charakterem.

Interkulturní společnost je Patočkovou charakterizována jako **společnost aktivně podporující vzájemné vztahy mezi majoritou a menšinovými skupinami**. Podstatou interkulturní společnosti je především nenucený respekt k odlišnostem, vzájemná tolerance, rovnost příležitostí, konstruktivní řešení konfliktů a aktivní úsilí o vyvarování se negativních předsudků a stereotypů (Patočková, 1998).

Oproti tomu **multikulturní společnost** je tvořena přítomností různých etnických, sociálních a náboženských skupin. **Menšiny v multikulturní společnosti jsou spíše pasivně tolerovány než ceněny a rovnoprávně akceptovány**. Výstižnějšími termíny pro vzájemnou interakci mezi majoritní skupinou a menšinami je pak spíše asimilace a integrace podle měřítek majoritní skupiny namísto tolerance a rovnoprávné akceptace (Patočková, 1998).

1.2 Lidské rasy

Otázka lidských ras je mnohými antropology, dle Tolimatové, zkoumána již téměř dvě století, a to od vzniku Linného klasifikace živočišných druhů. Jednou z nejzákladnějších otázek je, zda lze pojem rasa vůbec jednoznačně definovat. Nejednou byly mnohé závěry fyzické antropologie v minulosti zneužity jako poklad nejrůznějších teorií hlásajících nerovnost jednotlivých ras a chybná metodologie přitom často dodala punc vědeckosti i nesprávným teoriím (Tolimatová, 2008).

Tolimatová dále uvádí, že „Základní znaky všech ras jsou stejné, rozdíly jsou ve znacích nepodstatných. Každého člověka lze popsat velkým počtem různých znaků, které obsáhnou fyzické, psychické a fyziologické stránky jeho osobnosti a které jsou výrazem jedinečnosti faktorů prostředí i zděděných dispozic. Tyto znaky se od člověka k člověku liší, hovoříme proto o variabilitě znaků. U některých znaků existuje jen několik možných variant (např. krevní skupiny), u jiných přechází plynule jedna varianta ve druhou (např. výška, barva kůže, očí vlasů apod.). Mnoho znaků je výsledkem dlouhodobého adaptačního tlaku prostředí, v němž příslušná skupina žila“ (Tolimatová, 2008, s. 44).

Nejčastějším způsobem dělení lidstva, z pohledu ras, je dělení do tří skupin. První skupinou je skupina bílá nebo také europoidní, dále existuje skupina černá, nazývaná taktéž negroidní a třetí uváděnou skupinou je skupina žlutá neboli mongoloidní. Každou z těchto skupin je možné charakterizovat jistými vnější znaky. Paradoxně nejvýraznější a nejfrekventovanější charakteristika, tedy barva kůže (vždyť i jednotlivé skupiny jsou nazvané dle tohoto dělení), je jedním z nejméně determinujících ukazatelů, jelikož pouze odráží schopnost kůže přizpůsobit se vnějším podnebným podmínkám. Zaměříme-li se konkrétně na českou populaci podle tohoto klíče, nelze zde hledat jeden vyhraněný typ, jelikož vlivem střeoevropské polohy naší země je náš národ směsicí více vzájemně prolínajících se typů.

Výše uvedené dělení je dle Tolimatové u nás nejznámější, ale v historii se však setkáváme s řadou podobných snah o klasifikaci lidstva. Za nejnebezpečnější považuje

přechod od pouhého popisu variability lidí různých konců světa k hodnocení postavení ras či typů z hlediska nadřazenosti či podřazenosti vůči sobě, což už je rasismus, který rovnocennost lidských plemen popírá (Tolimatová, 2008).

Rovněž z historického hlediska není nadřazenosti ras žádnou novinkou. Již Aristoteles popsal obyvatele severní Evropy jako udatné, ale hloupé, Asiaty jako chytré, ale zbabělé a inteligenci a udatnost připsal pouze Řekům. Své smýšlení dále podpořil tvrzením, že *„Ti, kdo jsou vůči nám daleko podřadnější jako zvíře vůči člověku, jsou svou přirozeností otroky a mají z toho prospěch jako všichni podřadní z vlády svého pána.“* Nejčastěji se autoři podobných teorií opírali o vnější znaky, jako již výše zmíněnou barvu pleti, očí nebo vlasů, tělesnou výšku či proporce.

Darwinova teorie přirozeného výběru, o které se Tolimatová zmiňuje jako o obecně uznávaném a v historii nezdělaném postulátu, se zaměřuje na myšlenku, že k přežití jsou určeni jen jedinci obdařeni největší silou nebo vynikajícími tělesnými a psychickými vlastnostmi, ostatní jsou v rámci vnitrodruhové selekce vytlačeni. Tato teorie se vzhledem k geopolitickému rozdělení země stala v 19. století argumentem zastánců „bílé rasy“, jejíž zástupci vládli všem světovým mocnostem. Podhoubí této doby dalo pak vzniknout teorii břemene bílého muže, formulované Darwinovým krajanem Rudyardem Kiplingem. Tato teorie hovoří o bílé rase, jakožto o rase otcovské a nadřazené a jejím úkolem je „chránit ostatní nesvéprávné“ rasy (Tolimatová, 2008).

Studie realizované především koncem druhé poloviny minulého století, ale jasně prokázaly, že díky obrovskému rozvoji informačních technologií a nástupu nového životního stylu dochází v posledním půlstoletí k nebývalému míšení etnik, což má logicky za následek stírání rozdílů mezi tradičně označovanou bílou, černou nebo žlutou rasou (Tolimatová, 2008).

Tolimatová shrnuje danou problematiku následovně: *„Ať už byly cesty Homo Sapiens Sapiens jakkoli klikaté a ohnisko jeho vzniku jediné, nebo vícečetné, je jasné, že náležíme k jediné vývojové linii, která právě díky své schopnosti přizpůsobit se různému*

*prostředí ovládla celou planetu... Na základě všech těchto skutečností je více než jasné, že lidstvo jak ho dnes známe má stejný základ a odlišnosti mezi jednotlivci či skupinami jsou zapříčiněny po mnoho staletí trvajícím odlišným vývojem. **Dělení lidstva na rasy a především podrasy je čistý nesmysl a nesmí být nikdy zneužíváno k diskriminaci jedince či skupiny...*** (Tolimatová, 2008, s. 47).

1.3 Aspekty narušující multikulturní společnost (předsudky, xenofobie a rasismus)

Historickým vývojem se lidé naučili relativně spokojeně žít ve známém prostředí. Čemukoli novému vědomě či podvědomě nedůvěřují a proto, aby danou věc přijali do svého „známého“ světa, potřebují se s ní nejdříve seznámit. Zapadá-li tato věc do jejich světa, jsou ochotni ji přijmout a nadále ji považovat za „vlastní“. Mají-li však pocit, že daná věc je pro ně jakýmkoli způsobem ohrožující, nepřijmou ji a dle vyhodnocené míry ohrožení ji buď ignorují a nebo se ji snaží ze svého života dostat pryč. Toto pravidlo ovšem samozřejmě neplatí pouze pro věci, ale rovněž pro lidi.

Dle Alana je důvodů takového pocitu mnoho a zdaleka ne vždy se dají racionálně vysvětlit. Jedním z nejdůležitějších zdrojů nedůvěry k cizímu jsou předsudky. Alan definuje předsudky jako *„komplex v podstatě nezdůvodňovaných postojů a stanovisek, které si lidé osvojují docela nenápadně pod vlivem prostředí nebo je převezmou od nějaké autority. Předsudky jsou vlastně laciné berličky, s jejichž pomocí lze docela snadno překonávat obtíže, které provázejí formování vlastního názoru na něco, co se poněkud vymyká našemu zaběhnutému vidění okolního světa. Jakmile je lidem něco tak cizí, otevírá se možnost pro vznik postoje, jehož jádrem je nedůvěra k odlišnostem, odchylkám a který se označuje jako xenofobie“* (Alan, 1998, s.10).

Za ideální příklad je možné označit např. antisemitismus, a to navzdory faktu, že většina lidí osobně žádného Žida nezná. V mnohem silnější míře pak ale následky xenofóbního smýšlení dopadají na ty, kteří se viditelně od majoritní skupiny odlišují, u nás jde především o černochoy, asiaty a Romy. „Pouhé“ xenofóbní smýšlení se pak velmi snadno může zvrhnout v rasismus (Alan, 1998).

Rasismus je možné definovat několika způsoby s mnoha možnými odlišnými variantami členění. Všechny definice se však shodují ve faktu, že podstatou rasismu je smýšlení či jednání, které povyšuje jednu lidskou rasu nad druhou.

Možné definice rasismu:

*„**Rasismus** je ideologie, která představuje soubor koncepcí vycházejících ze strachu z cizího (xenofobie) a tvořících jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských plemen (ras) a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva. Rasové teorie jsou podloženy představou, že lidstvo je původně rozděleno na nižší a vyšší rasy. Vyšší rasy jsou pak tvůrčí a jsou nositeli civilizace a pokroku, jsou určeny k vládnutí. Nižší rasy jsou charakterizovány neschopností kulturní tvořivosti a je třeba je vést“ (Frištenská, 2008, s. 13).*

*„**Rasismus** je teorie i ideologie hierarchizující sociální skupiny na základě etnického klíče. Moderní forma vznikla v době romantické reakce na osvícenské teorie o občanské rovnosti. Tehdejší rasismus souvisí s rozvojem etnického nacionalismu a později transpozicí evoluční teorie do tzv. sociálního darwinismu. Jedná se o teorii, jež tvrdí, že odlišný vývoj různých lidských ras a etnik, podmíněný geografickou diverzitou, determinuje schopnosti a vlastnosti jejich jednotlivých příslušníků. V praxi pak tato teorie v řadě případů vedla (vedla či vede) k rasové segregaci, veřejnoprávní či soukromoprávní diskriminaci či ve výjimečných případech i pokusům o vyhlazení nepřátelských skupin. Všechny tyto jevy však mají obvykle i další příčiny a to, zda je zneprátená skupina vnímána jako vyšší či nižší rasa, hraje mnohdy vedlejší roli.“ (Dostupné na internetu: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rasismus>)*

Prakticky můžeme rasismus rozdělit na dva proudy. Tím prvním je „měkký“ rasismus. Je to spíše nevyhraněný a latentní společenský postoj. Tento postoj, který nejlépe odpovídá současné realitě v České republice, není rozeznáván jako oficiální rasismus, ale je považován spíše za důvodné výhrady proti způsobu života těch, jichž se týká (Romové, Vietnamci a další cizinci). Lze tedy logicky soudit, že tento proud rasové nebo etnické nesnášenlivosti je téměř v souladu s principem rovných práv a občanské společnosti, k nimž se Česká republika hlásí. Hlavním důvodem je především ztotožnění se široké veřejnosti s tímto názorem a není nikterak vnímán jako patologický jev, nýbrž jako celospolečensky sdílená norma (Frištenská, 2008).

„Tvrký rasismus je agresivní podoba tohoto postoje, jeho projevy již mají podobu veřejně proklamovaných ideologií, např. fašismu, šovinismu, nacionalismu, apartheidu apod. Jejich nositeli jsou různá společenská a politická organizační seskupení, v krajních případech i státní orgány a instituce. Tento druh rasové nenávisti a její projevy jsou snadno rozeznatelné, a to i pro širokou veřejnost. Lze říci, že "měkcí rasisté" často s projevy tohoto druhu rasové zášti hluboce nesouhlasí, ale tvoří těmto ideologiím nezbytnou "mlčící většinu". Pro projevy tvrdého rasismu jsou již použitelné termíny užívané právem, jako je ničení, zášť, hanobení, podněcování, vyhrožování a rasové násilí“ (Frištenská, 2008, s. 13).

2 Etnické a národnostní menšiny

Definice pro význam slova „menšina“ existuje bezesporu bezpočet. Nejjednodušším pohledem by mohl být asi pohled čistě matematický, který by definoval menšinu jakožto jakoukoli početně menší skupinu ve společnosti. Renomovaní autoři se však od této definice odklánějí a etnickou či národnostní menšinu vnímají spíše jako skupinu, která má vůči majoritní (nebo jiné) skupině specifické znaky a vztahy. Kromě národnostních menšin můžeme vnímat rovněž menšiny sociální, jako jsou např. lidé se zdravotním handicapem, skupiny sociálně potřebných nebo náboženské skupiny.

2.1 Vymezení etnických a národnostních menšin

Z hlediska výzkumu lze dle Navrátila rozlišit dva typy pokusů o definici národnostní příslušnosti. Na jedné straně existují tradičnější pohledy objektivistické, které se pokoušejí charakterizovat národnostní příslušnost pomocí souboru vnějších charakteristik a na straně druhé konstruktivistické pokusy vymežit národnostní příslušnost prostřednictvím subjektivních pocitů náležitosti ke skupině (Navrátil a kol., 2003).

Devorová, Schesingerová definovaly první typ jako typ, kde je brán v potaz zejména znak nebo více znaků národnostní příslušnosti. Za příslušníka národnostní skupiny je pak považován ten, kdo vyznává společné náboženství, sdílí kulturu, má stejný národní nebo geografický původ, hovoří společným jazykem, má stejnou tělesnou stavbu (Navrátil a kol., 2003).

Konstruktivní definice považují za znak národnostní příslušnosti, dle Navrátila, pocit náležitosti k určité skupině, sdílení objektivních specifických podmínek existence. Za podstatný se však považuje zejména **subjektivní pocit sounáležitosti „MY“**, který se stává **základem individuální i kolektivní identity** (Navrátil a kol., 2003).

Národnostní skupina je dle Alby (cit. dle Navrátil, 2003) lidská skupina, která udržuje subjektivní víru ve svůj společný původ, a to na základě podobnosti tělesného typu, zvyků nebo obojího anebo kvůli vzpomínkám na kolonizaci a migraci (Navrátil a kol., 2003).

Svou definici rovněž přispěli Sheafor, Horejší a Horejší (cit. dle Navrátil, 2003), kteří berou v potaz nejen vnitřní definiční prvky, ale také vnější:

„Etnická skupina je částí větší populace, definuje sebe samu jako odlišnou a jako taková je vnímána také ostatními. Její odlišnost je odvozována na základě společné kultury, jazyka, náboženství, původu, tělesného vzhledu nebo určité kombinace těchto charakteristik“ (Navrátil a kol., 2003, s. 24).

Jak popisuje Gabal, každá společnost se skládá z menšin. Každý člen společnosti náleží k nějaké menšině a v mnoha případech k několika menšinám najednou. V podstatě nezáleží na homogenitě dané společnosti, jelikož vždy budou existovat menšiny, vyžadující zvláštní zacházení. V současných společnostech vznikají k ochraně zájmů menšin skupiny lidí, které v mnoha případech provádějí účinnou a viditelnou politickou propagandu. Existuje však jeden druh menšiny, který si z politického hlediska zasluhuje zvláštní pozornost a tou je **národností či etnická menšina** (Gabal, 1999).

2.1.1 Zpřesňování pojmu etnická a národnostní menšina v historii

Gabal popsal historické vymezení etnických a národnostních menšin následovně:

V roce 1950 byla etnická a národnostní menšina definována takto:

- a) Termín menšina zahrnuje pouze ty nedominantní skupiny populace, které mají a chtějí si zachovat stálou etnickou, náboženskou a jazykovou tradici nebo charakteristiky zřetelně odlišné od ostatních částí populace.
- b) Takovéto menšiny by měly zahrnovat dostatečný počet osob schopných samostatně vymezit tyto charakteristiky.
- c) Členové takovéto menšiny musí být loajální ke státu, jehož jsou součástí.

V roce 1979 došlo k dalšímu vymezení tohoto pojmu:

Početně menší skupina obyvatel státu v nedominantní pozici – jejíž členové mají příslušnost tohoto státu – disponuje etnickými, náboženskými a jazykovými charakteristikami, odlišujícími se od zbytku populace, a vykazující, byť jen implicitně, vědomí solidarity zaměřené na ochranu vlastní kultury, tradice, náboženství nebo jazyka.

V roce 1985 pak následovala další definice menšiny:

Skupina obyvatel státu, tvořící početně menšinu v nedominantní pozici uvnitř státu, disponující etnickými, náboženskými nebo jazykovými charakteristikami, které jsou odlišné od charakteristik většiny obyvatel, mající vědomí vzájemné solidarity, motivované, byť jen implicitně, kolektivní vůlí přežít, a jejímž cílem je dosáhnout rovnosti s většinou, jak ve skutečnosti, tak i podle zákona (Gabal, 1999).

2.2 Vývoj práva na sebeurčení etnických a národnostních menšin

Sebeurčení jako takové se nyní zcela automaticky objevuje v celém spektru politiky řešení menšinových problémů, od secesionistických hnutí až po požadavky rovných příležitostí. Málokdo však ví, že se až sem dostal díky působení amerického presidenta Woodrowa Wilsona, který řekl v roce 1918 pro denník New York Times:

„Národní touhy musí být respektovány, národy od nynějška mohou být ovládány a řízeny pouze na základě jejich vlastního souhlasu. Sebeurčení není jenom fráze. Je to imperativní princip jednání, který budou státy od nynějška ignorovat pouze na své nebezpečí.“

(Gabal, 1999).

Prakticky by se dalo konstatovat, že koncept sebeurčení prošel za své téměř stoleté působení na světové politické scéně **třemi obdobími**.

První fázi byla Wilsonova idea sebeurčení pro různé země po první světové válce, v této fázi se ještě nejednalo o právní termín. V rámci svého čtrnáctibodového plánu pro reorganizaci Evropy bylo sebeurčení specificky nabídnuto pouze Rusku, dále nabízí autonomii pro utlačované národy Rakouska-Uherska a autonomii pro utlačované národy Osmanské říše. Wilsonův návrh byl obecným politickým konceptem, nikoli principem mezinárodního práva. Konečný cíl je vyjádřený v bodě XIV.: *„...politická nezávislost a teritoriální integrita přísluší stejně malým jako velkým státům.“* Je patrné, že toto není koncept, který jakkoli favorizuje národnostní menšiny. K řešení jejich problémů mělo být použito jiných prostředků. Dle Gabala nemělo být účelem konceptu sebeurčení ohrožení samého systému, ale spíše ospravedlnění změny množství a složení evropských států.

Druhou fázi bylo poskytnutí práva na sebeurčení koloniím evropského koloniálního systému po druhé světové válce... Doktrína sebeurčení posloužila jako ideologický prostředek k dosažení přijatelného transferu moci. Kolonie, jejichž hranice nebyly často ničím více než čarami na mapách bez ohledu na kulturní, jazykové či etnické poměry,

získaly nezávislost. Princip sebeurčení je proměnil v „národy“, jakkoli podmínky pro vznik těchto národů nevycházely z poměrů uvnitř těchto společností. A znovu vidíme, že princip sebeurčení byl v této fázi politickým konceptem států, který se nevztahoval k menšinám, ani k jejich kulturám, ale ke státnímu územnímu dělení (Gabal, 1999).

Třetí fázi byla situace, vyvolaná rozpadem SSSR, rozdělením Československa, Jugoslávie a hlubokou mezinárodněpolitickou změnou. Sebeurčení je dnes politickým nárokem řady různých národů (Gabal, 1999).

3 Postoj české majoritní společnosti vůči etnický a národnostně odlišným menšinám

3.1 Migrace

Migrace neboli pohyb obyvatel z místa na místo, z jedné země do druhé, není nic nového, ale provází lidstvo od samého počátku. Tehdy tlupy sběračů či později lovců migrovaly podle ročních období, honily zvěř nebo naopak hnaly před sebou stádo dobytka na lepší pastvu; občas se lovci střetávali s dalšími kmeny a vzájemně se zabíjeli. Všichni jsme takto odněkud přišli a lišíme se pouze délkou pobytu či usazením v určité zemi. Adam a Eva byli podle Starého zákona vyhnáni z ráje. Židé odešli před neúrodou a v důsledku toho před hladomorem do Egypta...

„Odhaduje se, že asi 2 % světové populace jsou neustále v pohybu, tedy migrují odněkud někam nebo jsou na útěku. Mimo svou mateřskou zemi, jejíž mají občanství nebo kde se původně narodili, žije asi 125 miliónů lidí a ročně 4 milióny přibývají! Obdobné to bylo i v historicky sledované minulosti, jenomže pohyb se konal pomalu, přesuny trvaly desetiletí, nikdo o tom nepsal ani netočil filmy a nikdo ty emigranty neviděl přímo ve svém bytě na televizní obrazovce. Navíc se obvykle odcházelo z chudé a náboženskými válkami sužované Evropy do nového světa, kterým byla Amerika, jindy Asie, později Austrálie, nebo ještě později Afrika. Odcházelo se od nás pryč, ty lidi jsme potom již neviděli“ (Šišková, 1998, s. 39).

V současnosti přichází do Evropy mnoho migrantů. Evropa, včetně České republiky, je relativně bohatá. Dle Dušana Drbohlava odchází jen 30 miliónů migrantů ze svých zemí z důvodů jako jsou náboženské, rasové či národnostní pronásledování, války, nucené vysídlení či etnické čistky (Šišková, 1998).

3.2 Národnostní menšiny žijící v České republice

„ Sociologické výzkumy veřejného mínění obyvatel naší většinové české společnosti v 90. letech 20. století vykazují v porovnání s ostatními zeměmi vysoké negativní postoje vůči jiným národnostem či etnickým skupinám – až 85% populace přiznává negativní postoje. Zajímají je i skupiny lidí, které jinak na Západě vykazují postoje tolerantní či neutrální: vysokoškoláci, středoškoláci, věřící nebo lidé bez osobních negativních zkušeností s cizinci. Jedno vysvětlení je dáno faktem, že uzavřená česká společnost, donedávna převážně „bílá“, není ani výchovou, ani vzděláním připravena na přijímání jakékoli odlišnosti od „české normy“ jinak než s obavami či se zakořeněným strachem z neznámého, tj. xenofóbním postojem. Tento strach pramení převážně z nedostatku objektivních informací a z generalizovaných negativních zpráv o všem, co není „naše“ a co nás zdánlivě i skutečně ohrožuje, což je ve svém důsledku zdrojem stereotypů, rostoucí xenofobie a rasismu. Objasnit stereotypy a předsudky a vysvětlit, jak vznikají a jak jsou nebezpečné, bude úkolem každého, kdo předává informace dalším generacím“ (Šišková, 1998, s. 9).

Česká republika nyní prochází procesem, při němž se zásadně mění dva velice důležité faktory týkající se pohledu na menšiny. Nejdříve jsou to změny politického, právního a institucionálního řádu, jenž je velice důležitý pro dodržování lidských práv ve vztahu k menšinám. Za druhé je to vývoj společnosti jako takové a otevřenosti k menšinám v každodenním běžném životě české populace (Gabal, 1999).

Některé národnostní žijící na území České republiky

Bulhaři

„Příslušníci bulharské národnostní menšiny představují v národnostní skladbě České republiky malou skupinu. Při sčítání lidu v roce 1991 se v českých zemích k této národnosti přihlásilo celkem 3 487 osob, které žijí rozptýleně ve větších městech. Relativně nejpočetnější komunita Bulharů žije v Praze“ (Sulitka, 1998, s. 58).

„Ve společenském vědomí jsou Bulhaři v ČR vnímáni v historických reminiscencích jako zelináři a zahradníci, což vyplývá z profesního zařazení bulharských imigrantů do českých zemí koncem 19. stol. či v období mezi dvěma světovými válkami“ (Sulitka, 1998, s. 59).

Chorvati

„Chorvatská národnostní menšina v České republice patří mezi malé skupiny, kterým v souhrnných výsledcích sčítání lidu sice není věnována samostatná pozornost, ale jde o historickou národnost menšinu, jež má v českých zemích svou dlouholetou historii. ... Vynikali jako dobří zemědělci, představovali vrstvu bohatých sedláků. Při nástupu komunistického režimu byli Chorvati kolektivně nařčeni z kolaborace s Němci, následně vyhnáni ze svých domovů a rozptýleni po celé Moravě ve více než třiceti tehdejších okresech do téměř 200 obcí“ (Sulitka, 1998, s. 59).

Po roce 1989 se příslušníci chorvatské národnosti zařadili mezi ostatní národnostní menšiny České republiky.

Maďaři

„Maďarská národnostní menšina v České republice patří k novodobým alochtonním minoritám. Imigrací Maďarů do českých zemí lze sledovat teprve od vzniku ČSR v roce 1918, kdy začali přicházet do Prahy a jiných větších měst Maďaři ze Slovenska i Podkarpatské Rusi. V sociálním složení této migrace převažovala inteligence a vysokoškolské studentstvo. Svědčí o tom i statistika obyvatelstva při sčítání lidu z roku 1921, která v českých zemích zachycuje 7 049 osob maďarské národnosti“ (Sulitka, 1998, s. 59).

Němci

„Po rozpadu Rakousko-Uherska tvořilo německé obyvatelstvo zhruba 40 % všech občanů ČSR a i přes veškeré úsilí dané ústavou ČSR působilo postavení německé národnostní menšiny značné společensko – politické problémy. Po druhé světové válce bylo německé obyvatelstvo násilím vysídleno do zahraničí a z původních 3,5 milionů Němců jich zde zbylo

250 tisíc. Obnova německé národnostní menšiny v českých zemích nastala až po roce 1989“ (Sulitka, 1998, s. 59).

Poláci

„Oproti jiným národnostním menšinám v ČR jedině Poláci vytvářejí výrazně koncentrované osídlení, a to podél státní hranice s Polskou republikou ve dvou stávajících okresech Frýdek-Místek a Karviná (žije zde celkem 75 % polské populace v ČR) na historickém teritoriu Těšínského Slezska. V této oblasti představují Poláci autochtonní obyvatelstvo. Vedle jsou disperzně usídleni v severočeské, východočeské a středočeské oblasti, zvláště pak v Praze“ (Sulitka, 1998, s. 59).

„Z historického hlediska jsou Poláci na Těšínsku národnostní menšinou v důsledku rozdělení někdejšího knížectví Těšínského Slezska po rozpadu rakousko-uherské monarchie mezi bývalou Československou republikou a Polskou republikou. O stanovení česko – polské státní hranice v oblasti Těšínského Slezska po vzniku Československé republiky a Polské republiky v roce 1918 rozhodla však až Rada velvyslanců vítězných velmocí ve Spa v roce 1920 a tento akt znamenal také počátek samostatného vývoje Poláků jako národnostní menšiny v českých zemích“ (Sulitka, 1998, s. 59).

Rusové

„Demografické údaje o počtu příslušníků ruské národnosti v českých zemích se v jednotlivých sčítáních lidu od roku 1921 prolínaly s údaji o Ukrajincích či karpatorusech. Teprve ve sčítání roku 1991 bylo samostatně vyhodnoceno přihlášení se k ruské národnosti, podle něhož žilo v ČR 5 062 (0,1%) Rusů. Podle kvalifikovaných odhadů je zřejmé, že uvedený počet je poddimenzovaný, a proto ho lze považovat pouze za rámcový orientační ukazatel (Sulitka, 1998, s. 61).

V první polovině 20. století se jednalo zejména o migrující inteligenci, jež nacházela uplatnění a usidlovala se zejména ve velkých městech. Zakládali vlastní školy nebo

vlastenecké kulturně osvětové spolky. V pozdější době se jednalo spíše o společensko – politické emigranty ze všech vrstev společnosti“ (Sulitka, 1998, s. 62).

Řekové

„Řekové patří v ČR k novodobým menšinám. Jako skupina emigrovali do bývalého Československa v důsledku řecké občanské války v letech 1946 – 1949. ... Následně v letech 1949 – 1950 poskytlo Československo politický azyl řeckým uprchlíkům v počtu cca 12 000 lidí, kteří se usídlili v tehdejších severomoravských příhraničních okresech“ (Sulitka, 1998, s. 64).

„Řekové jako emigranti se v oficiálních statistikách obyvatel Československa neobjevovali, poprvé je zachytilo až sčítání lidu v roce 1991, podle něhož se k řecké národnosti přihlásilo 3 379 osob“ (Sulitka, 1998, s. 65).

Slováci

„Po zániku československé federace a vzniku samostatné České republiky 1. ledna 1993 se Slováci žijící v českých zemích dostali do pozice menšiny. V českých zemích však již od vzniku Československé republiky v roce 1918 představují stabilní součást v demografické skladbě státu“ (Sulitka, 1998, s. 65).

*„Slováci v České republice se jako národnostní menšina ustavili v důsledku permanentní mezirepublikové migrace, přímé migrace ze Slovenska do Čech (...), ale také vlny imigrantů po druhé světové válce, slovenských reemigrantů z Balkánu v rámci organizovaného transferu obyvatelstva do nově osidlovaného českého pohraničí po vysídlení německého obyvatelstva. I když tito pováleční slovenští emigranti z Maďarska, Rumunska, Bulharska a bývalé Jugoslávie apod. měli snahu usídlit se na Slovensku, v soudobých společensko-politických poměrech Československa byli nuceni usadit se v pásmu příhraničních regionů českých zemí. **Slováci v České republice tak tvoří z hlediska regionálního původu velmi***

různorodé společenství, které i s ohledem na disperzní usídlení je vnitřně značně diferenciované“ (Sulitka, 1998, s. 66).

Ukrajinci

Ukrajinská národnostní menšina V ČR patří k početně malým skupinám. Podle definitivních výsledků sčítání lidu z roku 1991 se k ukrajinské národnosti v ČR přihlásilo celkem 8 220 sčítaných osob (0,1%). Ukrajinci v českých zemích patří k alochtonnímu obyvatelstvu... (Sulitka, 1998, s. 66).

„První vlnu ukrajinských přistěhovalců můžeme sledovat zhruba na přelomu 19. a 20. století. Jednalo se především o haličské Ukrajince ,kteří přicházeli za prací. Další vlna přišla po první světové válce. V demokratických podmínkách meziválečné ČSR se všestranně rozvíjel národnostní život Ukrajinců. Po druhé světové válce prchali Ukrajinci masivně do americké okupační zóny Německa před Rudou armádou, která zjišťovala odvěčení příslušníků ukrajinské a ruské inteligence do SSSR a jejich následnou perzekuci“ (Sulitka, 1998, s. 67).

„Po listopadu 1989 se nově otevřel prostor pro rozvoj národnostního života Ukrajinců v českých zemích. Dokladem toho jsou organizace, které rozvíjejí národnostní život (...) a navazují na tradice Ukrajinců v českých zemích před druhou světovou válkou“ (Sulitka, 1998, s. 67).

Vietnamci

„Vietnamci představují v českých zemích specifickou skupinu, která začala směřovat do Československa od konce 70. let na základě mezivládních dohod o internacionální pomoci. Jednalo se na jedné straně o studenty, na druhé straně a to v převážné míře, o dělníky různého profesního zaměření. Údaje o jejich počtu se v dostupných pramenech různí, ale podle kvalifikovaných odhadů se počet Vietnamců od počátku 80. let pohyboval v Československu zhruba kolem 30 000 osob. Vietnamce v demografické struktuře

obyvательства ČR ovšem zachytilo poprvé až sčítání lidu v roce 1991, kdy se k vietnamské národnosti přihlásilo 21 osob. Jedná se o osoby, které tehdy zřejmě již pobývaly v ČR na základě udělení statutu trvalého pobytu či výjimečně i občanství. Koncem roku 1995 mělo na území ČR legalizovaný pobyt cca 10 000 Vietnamců, z nichž malá část postupně získala i občanství ČR“ (Sulitka, 1998, s. 67).

3.3 Postoj české společnosti vůči migrantům

Obyvatelstvo České republiky, přestože žijeme ve střední Evropě, je dnes až nepochopitelně národnostně a rasově homogenní. Má to svoje historické příčiny, dané holocaustem prováděným fašisty, odsunem Němců ze Sudet, čtyřiceti lety izolace země za reálného socialismu i rozpadem Československa na dva státy. V důsledku těchto všech změn jsme se stali národnostně homogenním státem (Gabal, 1999).

Zároveň u nás ale velmi posílil a stále posiluje negativní postoj vůči přicházejícím nebo zde žijícím cizincům. Dle Gabala se jedná o 81% případů, které hodnotí příliv cizinců nepříznivě (Gabal, 1999).

Gabal stejně tak uvádí, že představa o tom, že by generace, které zažily předválečné demokratické poměry, byly vůči cizincům vstřícnější je paradoxně mylná a konstatuje, že negativní pocit z otevírání české společnosti **je silnější u starších věkových skupin, zatímco s mladším věkem vzrůstá příznivější hodnocení cizinců.** Česká společnost je dnes standardně postkomunisticky **xenofobní a uzavřená** (Gabal, 1999).

Česká společnost připisuje cizincům zejména významný díl odpovědnosti za explozi kriminality, kterou jsme prošli po roce 1990, ačkoli to analýza tematických zdrojů nepotvrzuje (Gabal, 1999).

„Postoj k cizincům není ani náhodný, ani nahodilý a proměnný názor. Jde o součást, pokud ne výsledek, celého komplexu postojů, mezi kterými je třeba v první řadě zmínit poměrně silný odmítavý postoj k otevírání české společnosti vůči cizincům a imigraci vůbec a v neposlední řadě i krajně problematické vnímání soužití s romskou menšinou. Odmítavý postoj k cizincům je tedy utvářen v silném kontextu pocitu naléhavosti etnických problémů v životě české společnosti, má nejen etnický, ale citelně i rasový podtext. Xenofobní obsah nepříznivých postojů k cizincům je patrný také z toho, že

významným způsobem a negativně souvisí s podporou členství ČR v EU. Problém xenofóbních postojů tak získává širší význam a vliv pokud jde o budoucí vizi ČR a české společnosti jako součástí evropského společenství v kulturním, společenském, ekonomickém i institucionálním smyslu“ (Gabal, 1999, s. 77).

3.4 Situace etnických a národnostních menšin v České republice

Česká republika patří mezi státy, kde **národnostní menšiny tvoří pouze 4% obyvatelstva**. Tyto menšiny tvoří jak lidé, kteří jsou české většinové společnosti velmi podobní např. barvou kůže, jazykem a historií, tak i lidé, kteří mají jinou tradici, jinou kulturu a dokonce i jiný antropologický zevnějšek. Mezi ně patří např. početná skupina Romů, ale i přicházející Arabové, Afričané a Asiaté. Tento počet se však bude pravděpodobně zvyšovat nejen rychlým demografickým přírůstkem určitých menšin, ale i faktem, že naše země je součástí otevřené Evropy, kam přichází a bude přicházet množství lidí z krajín dalekých i blízkých, v nichž nejsou pracovní příležitosti, ale mnohdy ani základní podmínky pro holý život. Dnes největší pozornost přitahuje „romské etnikum“, přestože žije ve střední Evropě již několik stovek let. Víme o něm doposud velmi málo.

Naše společnost byla velmi uzavřenou zemí, která se v posledních 50 letech problémem multikulturality a jakéhokoli multietnického soužití nezabývala. „*Ve školách jsme se nic podobného neučili, zavřené hranice nám neumožnily rozšířit zkušenosti osobním kontaktem a naše masmédiá mezi své pracovníky nepřijala cizí nebo odlišné reportéry, hlasatele a herce. Nedoověděli jsme se proto mnoho o skutečnosti, že každá národnostní či etnická skupina má vlastní historii, vlastní hodnotové vzory chování a jednání, které je velmi odlišné od naší „české normy“ a že při soužití obou může docházet k nedorozumění, nepochopení a konfliktu*“ (Šišková, 1998., s. 53).

Mnohdy se pak snažíme etnikum, které se nám nepřizpůsobí vyhostit nebo se ho zbavit stejně jako se tělo se zbavuje svých vlastních součástí např. v případě neshody RH faktoru matky s dítětem... A stejně jako se lékaři snaží tělu „vysvětlit“, že se nového života nemusí bát, měla by i česká majoritní společnost hledat cestu pro společné soužití.

3.4.1 Posuzování jednotlivých etnických skupin českou majoritní společností

„Otázka diferenciací a variability postojů vůči cizincům vzhledem k jejich národnosti a etnickému či rasovému původu je v našich poměrech relevantní, a to v základním pohledu přijatelnosti cizinců ve „vlastním“ kulturním a sociálním prostředí každodenního života. **Přijatelnost, respektive nepřijatelnost je ostře diferencovaná „původem“ cizinců.**“ (Gabal, 1999, s. 77)

Z hlediska rozlišovací logiky posuzování jednotlivých etnických skupin česká veřejnost rozlišuje tři kategorie cizinců. V první řadě jsou to „kapitáloví“ cizinci, u kterých dominují hospodářské přínosy nad problémy a kteří jsou vnímáni také jako kulturně přijatelní pro každodenní život a sousedství (pocházejí z obdobných kulturních a etnických tradic a kořenů – „bílí“ z euroamerického prostředí). Patří sem například Američané, Francouzi, Němci. Druhou skupinu tvoří tzv. příbuzní, zejména Slováci, čeští emigranti, Židé. Tato skupina je vnímána jako směs problémů a přínosů, avšak pro svou kulturní i jazykovou spřízněnost je nejpřijatelnější a nejméně „cizí“ z hlediska každodenního života a sousedství. Konečně třetí skupinou jsou etnicky odlišní lidé jako Arabové, Vietnamci, Číňané, obyvatelé bývalé Jugoslávie, Rusové, Ukrajinci, černoši a zejména Romové, kteří – navzdory dlouhodobému usídlení i českému občanství – představují v dnešních Čechách nejčizější cizince. Etnicky odlišná populace je vnímána pouze jako zdroj problémů, nemající žádný přínos a prakticky nepřijatelná do sousedství, pro každodenní soužití“ (Gabal, 2000, s. 77).

Praktická část

1 Cíl šetření

Jako cíl šetření bylo vytyčeno zachycení postoje české majoritní skupiny vůči etnicky a národnostně rozdílným menšinám na území České republiky, ať již zde trvale žijícím nebo pouze s přechodným pobytem.

2 Stanovení výzkumných úkolů

ÚKOL č. 1

Zjistit, zda většině českých respondentů budou kulturně bližší migranti z ekonomicky silných západních států než migranti pocházející z východní Evropy či z Asie.

Zdůvodnění:

V České republice se velmi často objevuje latentní, tzv. měkký rasismus. Tento postoj vůči etnicky či národnostně odlišným menšinám ze strany majoritní české společnosti je u nás uznáván jako všeobecná norma, jelikož se nejedná přímo o oficiální rasismus, ale spíše o výhrady proti způsobu života těch, jichž se týká. V případě České republiky jsou to především Romové, Vietnamci a Ukrajinci.

Dalším důležitým faktorem ovlivňujícím postoj české majoritní společnosti vůči těmto národnostním menšinám je jejich finanční a ekonomická situace, jelikož ekonomicky silní západní či zámořští migranti k nám přinášejí, pro naši republiku tolik potřebný, kapitál.

ÚKOL č. 2

Zjistit, zda negativní postoje české společnosti vůči jiným etnickým a národnostním menšinám, vycházejí z nedostatku objektivních informací, z neznalosti či nezájmu. Tento odmítavý postoj k cizincům je utvářen i problematickým vnímáním soužití s romskou menšinou.

Zdůvodnění :

Sociologické výzkumy veřejného mínění obyvatel naší většinové české společnosti v 90. letech 20. století vykazují v porovnání s ostatními zeměmi vysoké negativní postoje vůči jiným národnostem či etnickým skupinám – až 85% populace přiznává negativní postoje. Zaujímají je i skupiny lidí, které jinak na Západě vykazují postoje tolerantní či neutrální: vysokoškoláci, středoškoláci, věřící nebo lidé bez osobních negativních zkušeností s cizinci. Jedno vysvětlení je dáno faktem, že uzavřená česká společnost, donedávna převážně „bílá“, není ani výchovou, ani vzděláním připravena na přijímání jakékoli odlišnosti od „české normy“ jinak než s obavami či se zakořeněným strachem z neznámého, tj. xenofóbním postojem. Tento strach pramení převážně z nedostatku objektivních informací a z generalizovaných negativních zpráv o všem, co není „naše“ a co nás zdánlivě i skutečně ohrožuje, což je ve svém důsledku zdrojem stereotypů, rostoucí xenofobie a rasismu. Objasnit stereotypy a předsudky a vysvětlit, jak vznikají a jak jsou nebezpečné, bude úkolem každého, kdo předává informace dalším generacím

3 Metody a techniky výzkumu

3.1 Metody šetření

3.1.1 Metoda terénního výzkumu

Tato metoda sběru dat byla uplatňována přímo v terénu. Bylo nutné vyhledat výhradně příslušníky české majoritní společnosti, kteří by byli ochotni s pravdivostí vyplnit mnou vypracovaný dotazník.

3.1.2 Metoda matematicko-statistická

Tato metoda byla využita při vyhodnocování výsledků dotazníkové techniky.

3.2 Techniky šetření

3.2.1 Dotazník

Dotazník je nejčastěji užívanou technikou sociologických výzkumů. Jeho podstatou není pouze zjištění dat a informací o respondentovi, ale především zjištění jeho postojů a názorů k problémům, které dotazujícího zajímají.

Hlavní výhodou dotazníku je, že se jedná o velice efektivní techniku, která může postihnout velký počet jedinců při nízkých nákladech. Pomocí dotazníku se dají relativně snadno a rychle získat informace od velkého počtu jedinců v poměrně krátkém čase. Dotazník také zaručuje respondentovi relativní anonymitu.

Hlavní nevýhodou dotazníku je, že klade velmi vysoké nároky na ochotu a pravdomluvnost. Respondent může díky nulové zpětné kontrole lhát či na otázky vůbec neodpoví. Ne každý respondent je ochoten dotazník vyplnit a ještě vrátit a tudíž není jeho návratnost vždy stoprocentní.

4 Předvýzkum

Jelikož jsem mulat, svůj soukromý, ať chtěný či nechtěný, předvýzkum si provádím celý život. Celý život se setkávám převážně s majoritní skupinou české populace a názory na etnický odlišné spoluobčany poznávám na vlastní kůži...

Pro potřebu pilotáže a předvýzkumu svého vlastního šetření jsem se obrátil zhruba na 10 lidí ze svého blízkého okolí a požádal je o vyplnění mnou předloženého dotazníku. Zároveň jsem je též poprosil, aby mi sdělili veškeré případné nesrozumitelnosti v mnou předkládaných otázkách. Po zpětném odevzdání všech dotazníků jsem ovšem zjistil, že dotazník je absolutně nevyhovující a lidem, jež se nikterak nezajímají o problematiku etnických a národnostních menšin je naprosto nesrozumitelný. Musel jsem proto celý dotazník otázku po otázce předělat. Při druhém pokusu jsem oslovil stejný vzorek lidí. Všechny dotazníky jsem obdržel zpět zcela vyplněné a moji „předrespondenti“ již neměli k předloženým otázkám prakticky žádné připomínky, kromě otázky číslo 4, jelikož se jim zdála příliš osobní a špatně se na ni odpovídalo. Tuto otázku jsem v dotazníku ovšem záměrně nechal, jelikož osobní postoj a subjektivita, jež byla žádána ve výše zmíněné čtvrté osobní otázce, byla základním kamenem mého dotazníku.

5 Charakteristika výzkumného vzorku

Z metodického hlediska je důležité upozornit, že výsledky sociologického výzkumu vypovídají o etnických postojích a subjektivních názorech české majoritní populace. Výzkum jsem tudíž realizoval u respondentů této skupiny. Při výběru respondentů jsem použil náhodný vzorek. Ovšem v úvahu jsem bral také rozdílnost názorů a postojů ve městech a na vesnicích, takže jsem dotazníky rozdál do obou demograficky odlišných lokalit.

Snažil jsem se neomezovat se pouze na jižní Čechy, a proto jsem své dotazníky rozmístil také do ostatních krajů České republiky. Oslovil jsem tedy obyvatele jižních, západních a středních Čech.

Pokoušel jsem se také nepřímo oslovit některé příslušníky pravicově-extremistických hnutí, ale kromě dvou vrácených dotazníků z deseti jsem neuspěl.

Respondenti dle pohlaví

Tab. č. 1

Pohlaví	Počet	%
Muž	19	41,3
Žena	27	58,7
Celkem	46	100

Respondenti dle věku

Tab. č. 2

Věk	Počet	%
18 – 30	27	60
30 a více	19	40
Celkem	46	100

Respondenti dle vzdělání

Tab. č. 3

Vzdělání	Počet	%
Základní	6	13
Vyučení	13	28
Středoškolské	22	48
Vysokoškolské	5	11
Celkem	46	100

Respondenti dle povolání

Tab. č. 4

Povolání	Počet	%
Student	12	26
Dělnické zařazení	12	26
Nižší management, veřejná správa	17	37
Vysokoškolsky vzdělání pracovník	3	7
Důchodce	2	4
Celkem	46	100

6 Analýza dotazníkového šetření

Rozbor jednotlivých položek dotazníku

Vzhledem k velikosti vzorku a korelační chybě budu v tomto šetření považovat za:

- 1) většinu více než 55% respondentů
- 2) menšinu méně než 45% respondentů

OTÁZKA č. 1

Znáte některou z uvedených kultur, pokud ano uveďte u ní některé výrazné charakteristiky?

Tato otázka se vztahuje k prvnímu i druhému úkolu.

V první otázce mohl dotazovaný(á) odhalit své znalosti. Přestože se 91% dotazovaných domnívalo, že jsou znalí uvedených kultur, odpovědi na následující otázku to nepotvrdily. Je zajímavé, že respondenti měli nejbohatší znalosti o islámské kultuře. Tento fakt se dá vysvětlit tím, že v posledních deseti letech se neustále ve všech dostupných mediích poukazuje na náboženské problémy na Balkánském poloostrově a na Blízkém východě, a tím je částečně jejich kultura stále zmiňována. Na druhou stranu byla česká a ukrajinská kultura tou, o které nevěděli respondenti prakticky nic. U obou kultur dokázali ze 46 respondentů pouze dva dotazovaní uvést klasické znaky těchto kultur.

I další údaje jsou zajímavé. Nejvíce netypických znaků pro danou kulturu uváděli respondenti u Romů, Afričanů a Židů. Nejvíce nesmyslů uváděli u ukrajinské a euroamerické kultury. Fyziognomické odlišnosti uváděli respondenti nejvíce u Afričanů a Romů. Kladné povahové rysy zdůrazňovali u Euroameričanů. Nejvíce záporných povahových rysů uváděli u Romů a Ukrajinců. Nejvíce patologií uváděli u Afričanů, Romů a Ukrajinců. Nejvíce negativně byli tedy hodnoceni Romové a Ukrajinci.

Tab. č. 5 – znalost kultur

Kultura	Islámská	Africká	Židovská	Romská	Euro-americká	Ukrajinská	Česká
Klasické znaky	36	11	24	8	4	2	2
Znak netypický pouze pro jednu kulturu	4	8	6	12	3	1	1
Nesmysl	0	1	0	0	2	2	0
Fyzické znaky	0	6	3	6	0	0	0
Kladné povahové rysy	0	0	4	0	5	1	7
Záporné povahové rysy	3	0	1	6	0	3	11
Sociálně-patologické jevy	1	9	0	6	0	5	0
Silně negativní hodnocení	5	1	2	12	2	7	3

OTÁZKA č. 2

*Pro naši (českou) společnost považujete z výše uvedených kultur:
jako nejpřínosnější (můžete zdůvodnit).
jako nejvíce problematickou (můžete zdůvodnit).*

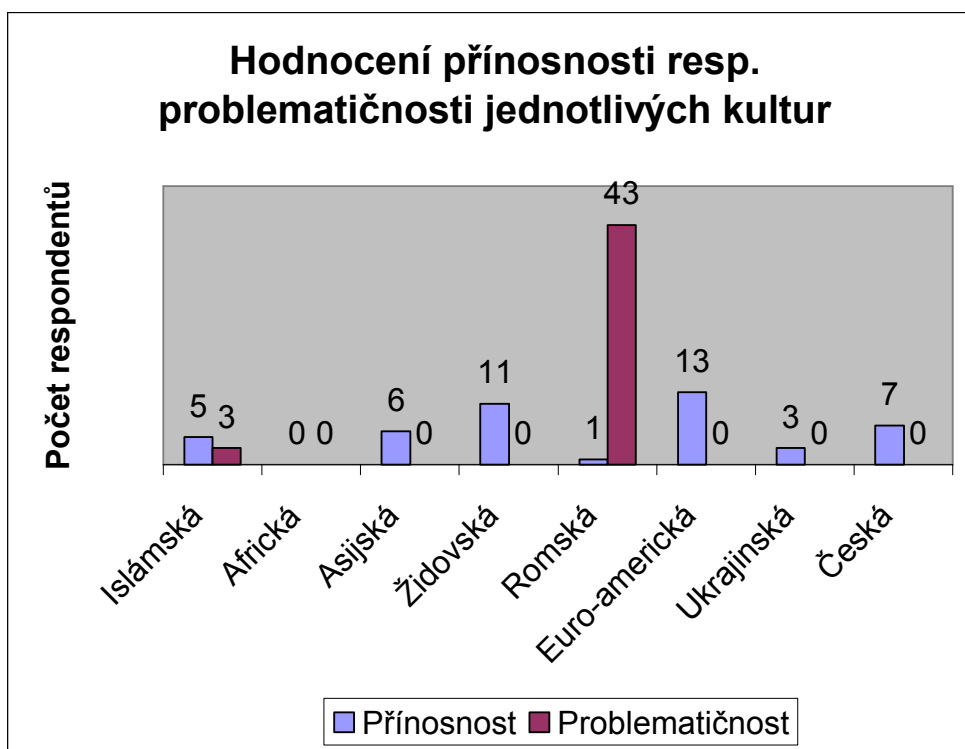
Tato otázka se vztahuje k prvnímu i druhému úkolu.

Nejpřínosnější je pro nás dle respondentů euroamerická, židovská a česká kultura. Na druhou stranu považovali respondenti za nejproblematictější kulturu romskou.

Tab. č. 6 – hodnocení přínosnosti jednotlivých kultur

Kultura	Islámská	Africká	Asijská	Židovská	Romská	Euro-americká	Ukrajinská	Česká
Nejpřínosnější	5	0	6	11	1	13	3	7
Nejproblematictější	3	0	0	0	43	0	0	0

Graf č. 1a - hodnocení přínosnosti jednotlivých kultur

OTÁZKA č. 3

Zakreslete na osu, kde byste chtěli, aby se uvedení příslušníci odlišných kultur s ohledem na Vaši osobu nacházeli.

(Vaše osoba se nachází v místě označeném JÁ)

Rom

Arab

Žid

Němec

Afričan

JÁ

Vietnamec

Američan

Ukrajinec

Tato otázka se vztahuje k prvnímu i druhému úkolu.

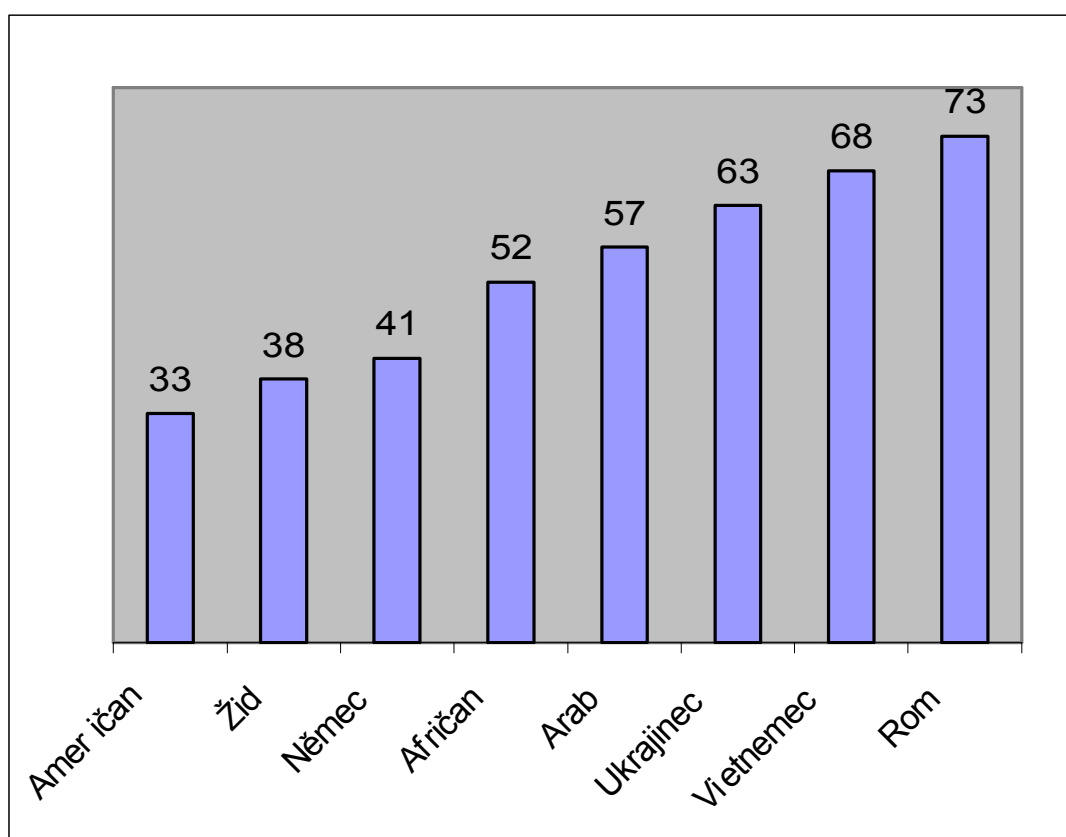
Tato otázka je první ze dvou základních otázek mého dotazníku. Dotazovaný zde vyjadřuje svůj postoj vůči etnickým a národnostním menšinám, žijícím na území České Republiky. Jedná se čistě o subjektivní vnímání vzdálenosti příslušníků jiných národností od vlastní osoby, což vlastně vyjadřuje, do jaké míry je naše společnost schopna (ochotna) přijmout to či ono etnikum. Cílem této otázky je analýza postojů české majoritní společnosti ke konkrétním etnickým menšinám.

Ačkoli se jedná o dotazník, čili naprosto anonymní výzkumnou formu, 26% respondentů se této otázce přímo či nepřímo vyhnulo. Nejčastěji uváděnou odpovědí těchto respondentů bylo VŠICHNI.

Pro vyhodnocení výsledků této otázky jsem měřil vzdálenost jednotlivých etnických odlišných příslušníků zanesených respondentem na ose od pozice JÁ (tedy od osoby respondenta). Vzešlé hodnoty z jednotlivých dotazníků jsem poté sečetl. Čili čím vzdálenější byl dotyčný etnický odlišný příslušník respondentovi, tím větší měl číselnou hodnotu.

Z následujícího grafu je zcela patrné, že respondentům jsou z nabízených možností nejbližší Židé a Američané. Oproti tomu vnímají respondenti nejhůře romské etnikum. Tyto výsledky korespondují s výsledky z otázky č. 17, ve které respondenti posuzovali, jak dle jejich názoru vnímá česká majoritní společnost národnostně či etnický odlišné občany.

Graf č. 2 – blízkost jedinců odlišných minorit respondentům (menší číslo = bližší)

OTÁZKA č.4

Zajímáte se o některou ze jmenovaných kultur?

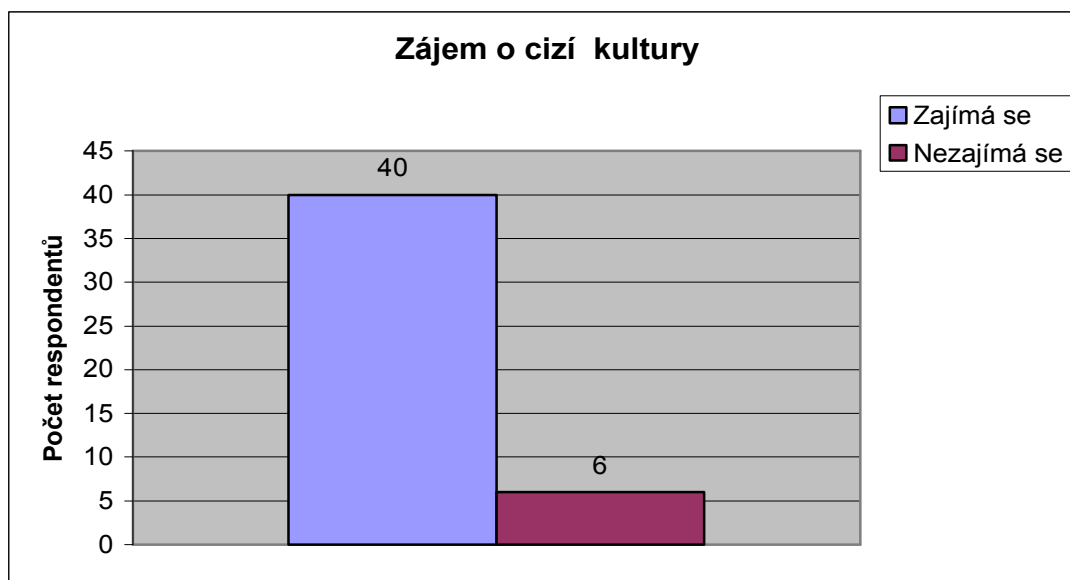
Tato otázka se vztahuje k prvnímu úkolu.

Pátá otázka je parametrická uzavřená. Její pomocí jsem chtěl zjistit, zda mají respondenti zájem o některou z uvedených kultur. I přes drtivou většinu odpovědí Ano (86%), respondenti své znalosti o tyto kultury neprokázali, jak vyplývá z odpovědí na otázku číslo 1, která je této zároveň kontrolní.

Tab. č. 7 – zájem respondentů o cizí kultury

Zájem	Počet	%
Ano	40	87
Ne	6	13
Celkem	46	100

Graf č. 3

OTÁZKA č.5

Pokud jste odpověděli Ano na otázku č. 4, uveďte, z jakých zdrojů převážně získáváte informace o těchto menšinách. Prosím zaškrtněte.

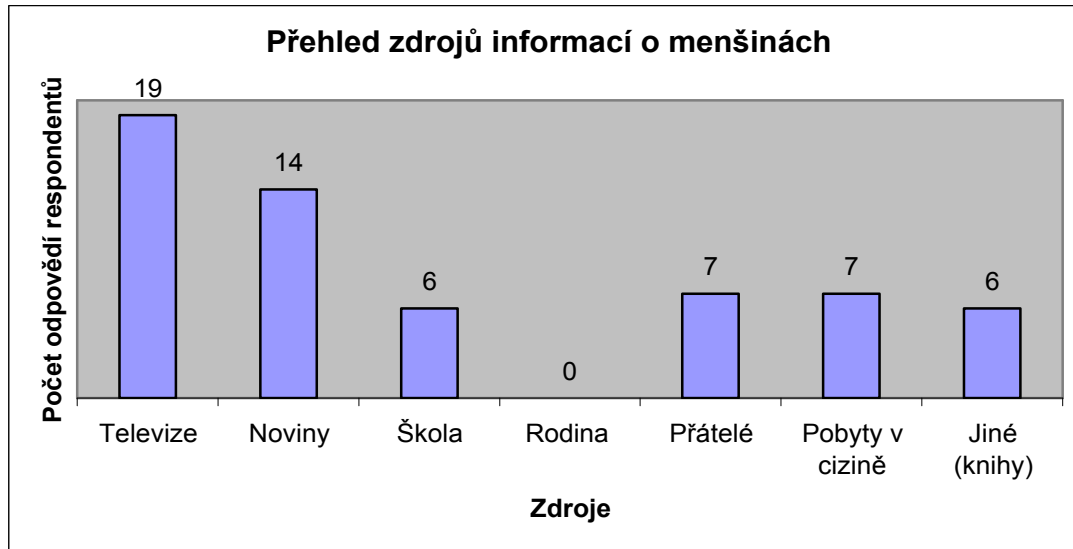
Tato otázka se vztahuje k druhému úkolu.

V páté, polouzavřené, otázce měli dotazovaní možnost uvést, z jakých zdrojů převážně získávají informace o etnických či národnostních menšinách. Respondenti měli na výběr z těchto možností televize, noviny, škola, rodina, přátelé, pobyty v cizině, poslední možnost byla otevřená. Respondenti tak mohli napsat jakýkoli jiný zdroj.

Tab. č. 8 - zobrazuje procentuelně a numericky zdroje, z jakých dotazovaní získávají převážně informace o etnických a národnostních menšinách.

	Počet	%
Televize	19	32
Noviny	14	24
Škola	6	10
Rodina	0	0
Přátelé	7	12
Pobyty v cizině	7	12
Jiné (knihy)	6	10
Celkem	59	100

Graf č. 4.

Z grafu č. 4 jasně vyplývá, že respondenti získávají nejvíce informací z televize a novin. Podivuhodné ovšem je, že ani jediný respondent si nepřináší informace o národnostních a etnických menšinách z rodiny a jen minimálně ze školy.

OTÁZKA č. 6

Můžete uvést pořad nebo literaturu zabývající se některou z jmenovaných kultur?

Tato otázka se vztahuje k prvnímu úkolu.

Šestá otázka je otázkou otevřenou, ve které mohli respondenti uvést libovolný počet dokumentů či knih zabývajících se některou z výše jmenovaných kultur. Žádný z respondentů však nedokázal napsat více než dva určité zdroje.

Kromě televizního pořdu Koření, které bylo v odpovědích zastoupeno jedenáctkrát, pořadu Objektiv a časopisu Koktejl - oba shodně po čtyřech zastoupeních, odpovídali respondenti takto:

Menšiny a migranti v ČR

Svět 2009

Japonské filmy

Dokumenty ČT 2

Schindlerův seznam

Romale

Při vyhodnocování dotazníků mě velice zaujal fakt, že respondentka, jež měla zřejmý negativní postoj vůči Romům, odpověděla na tuto otázku ROMALE (vzdělávací pořad o romské kultuře), který už se několik let nevysílá.

OTÁZKA č. 7

Znáte od vidění (potkáváte) nějakého příslušníka etnické či národnostní menšiny?

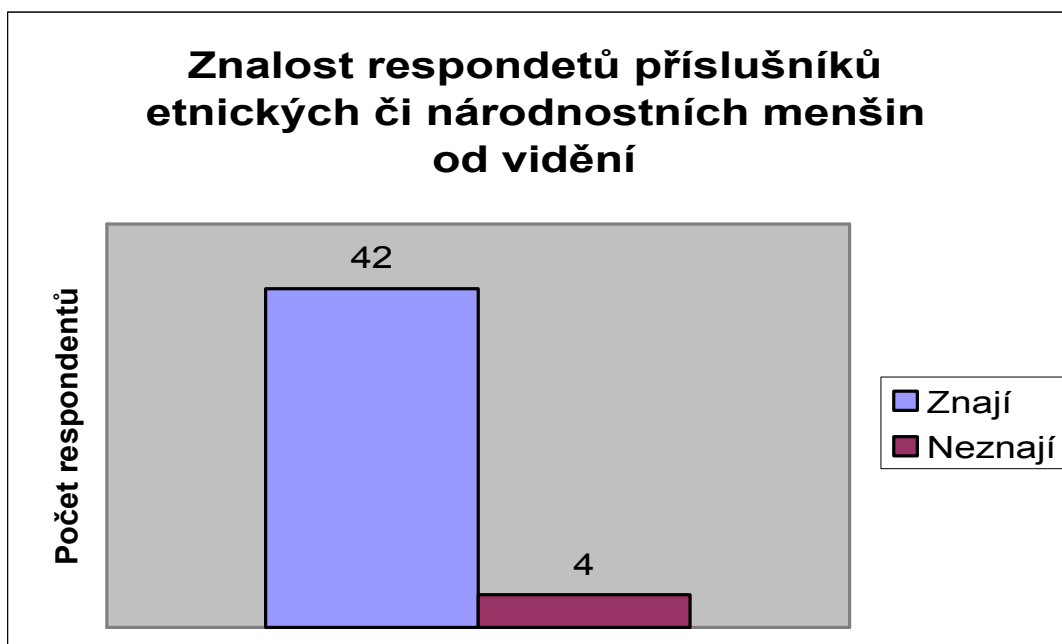
Tato otázka se vztahuje ke druhému úkolu.

Sedmá otázka je uzavřená, parametrická. Touto otázkou jsem chtěl zjistit, kolik respondentů zná alespoň od vidění příslušníka nějaké etnické či národnostní menšiny. Zjistil jsem, že 91% respondentů zná od vidění nějakého příslušníka etnických či národnostních menšin.

Tab. č. 9 – znalost respondentů příslušníků etnických či národnostních menšin „od vidění“

Zná od vidění	Počet	%
Ano	42	91
Ne	4	9
Celkem	46	100

Graf č. 5

OTÁZKA č. 8

Pokud jste odpověděli Ano, k jaké etnické či národnostní skupině patřil?

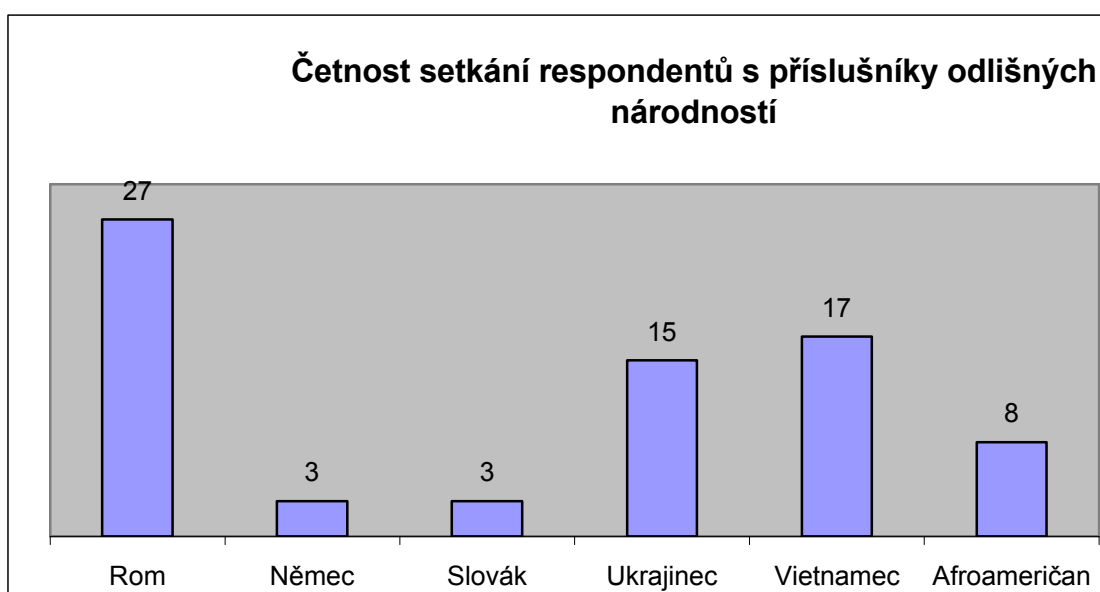
Tato otázka se vztahuje ke druhému úkolu

Na osmou otázku odpovídali pouze respondenti, jenž zvolili v předchozí otázce odpověď Ano. Tato otázka dále rozšiřuje a zpřesňuje otázku č. 7 o poznatek, se kterými příslušníky národnostních či etnických menšin se dotazovaní nejvíce setkávají. Z tabulky vyplývá, že nejčastěji se setkávají s Romy, Ukrajinci a Vietnamci, a přesto k nim mají největší odstup a výhrady.

Tab. č. 10 – Četnost setkání respondentů s příslušníky odlišných národností

	Počet	%
Rom	27	37
Němec	3	4
Slovák	3	4
Ukrajinec	15	21
Vietnamec	17	23
Afroameričan	8	11
Celkem	73	100

Graf č. 6

Skutečnost, že respondenti uváděli častěji setkání s Afroameričanem, než s Němcem nebo Slovákem, přisuzují fyzickému vzhledu jmenovaných příslušníků, jelikož potká-li člověk Afroameričana nebo Afričana okamžitě si ho všimne. Zatímco Němce ani Slováka nikdo nerozpozná, dokud na něj dotyčný nepromluví.

OTÁZKA č.9

Máte osobní zkušenost s příslušníkem jiné etnické či národnostní menšiny?

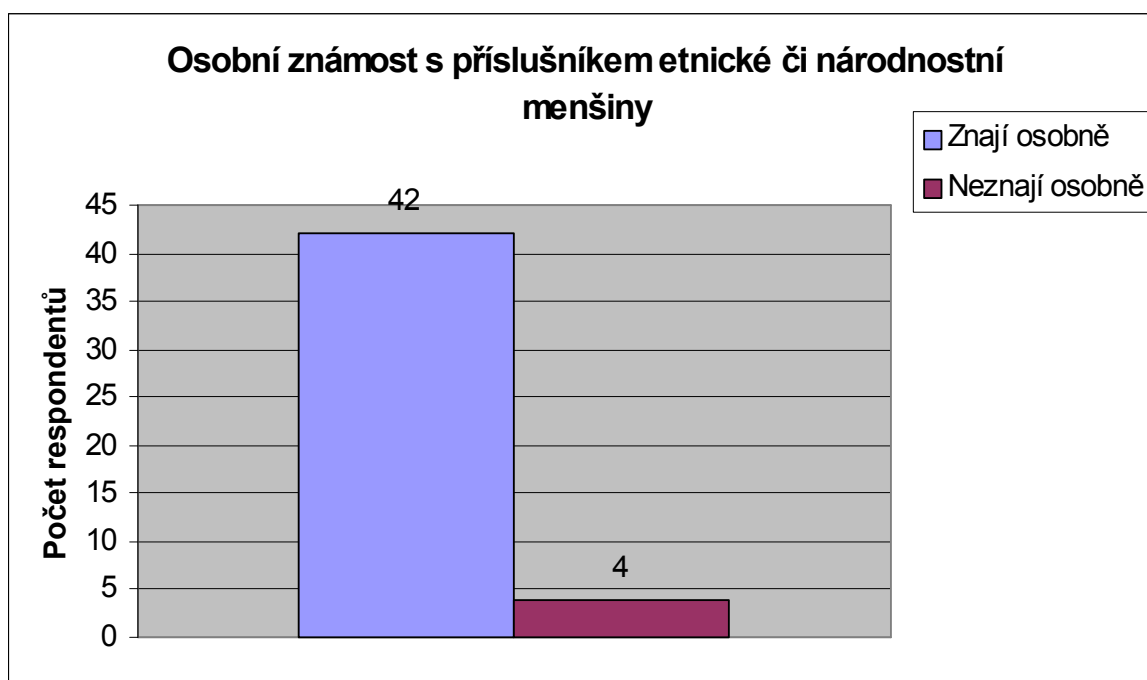
Tato otázka se vztahuje ke druhému úkolu.

Devátá otázka je uzavřená, parametrická. Jejím úkolem bylo zjistit, zda-li mají respondenti osobní zkušenosti s těmito příslušníky. Zároveň byla rozdělovacím předstupněm otázky následující. Zjistil jsem, že všichni respondenti, kteří volili v otázce číslo 7 *Znáte od vidění (potkáváte) nějakého příslušníka etnické či národnostní menšiny?* negativní odpověď, ji uváděli i nyní. To samé činili respondenti, kteří volili kladnou odpověď.

Tab. č. 11 – osobní zkušenost/známost s příslušníkem jiné etnické či národnostní menšiny

Znají osobně	Počet	%
Ano	42	91
Ne	4	9
Celkem	46	100

Graf č. 7

OTÁZKA č. 10

Pokud jste odpověděli na předchozí otázku Ano, uveďte:

- a) *do jaké etnické skupiny tento člověk patřil?*
 b) *jaké jsou Vaše zkušenosti s tímto příslušníkem?*
 (Odpověď prosím zakroužkujte)

kladné
záporné
kladné i záporné

Tato otázka se vztahuje ke druhému úkolu.

První částí této desáté otázky jsem chtěl zjistit, se kterými příslušníky menšin respondenti mají nejčastěji osobní kontakt či známost. Jak vyplývá z níže uvedeného grafu, těmito osobami jsou nejvíce příslušníci romského, ukrajinského a vietnamského etnika.

Graf č. 8

Druhá část této otázky byla zaměřena na postoj respondentů k příslušníkům etnických či národnostních menšin, které znají osobně. Respondenti měli na výběr z možností

Kladný

Záporný

Kladný i záporný

Tato část byla zaměřena především na Romy. Chtěl jsem zjistit, budou-li odpovědi korespondovat s názory či postoji vůči Romům, které byly již vyhodnoceny v otázkách číslo 3, 4 a 17. Zjistil jsem, že ačkoli měli respondenti k Romům převážně kladný i záporný osobní vztah, čili se dá prakticky říci obojí, ve výše uvedených otázkách přistupovali velice negativně. Tento fakt přisuzuji nikoli rasovému, ale výlučně „romskému předsudku“...

Graf č. 9

OTÁZKA č.11

Slyšeli jste někdy ve svém okolí nějaké přezdívky směřované příslušníkům etnických či národnostních skupin?

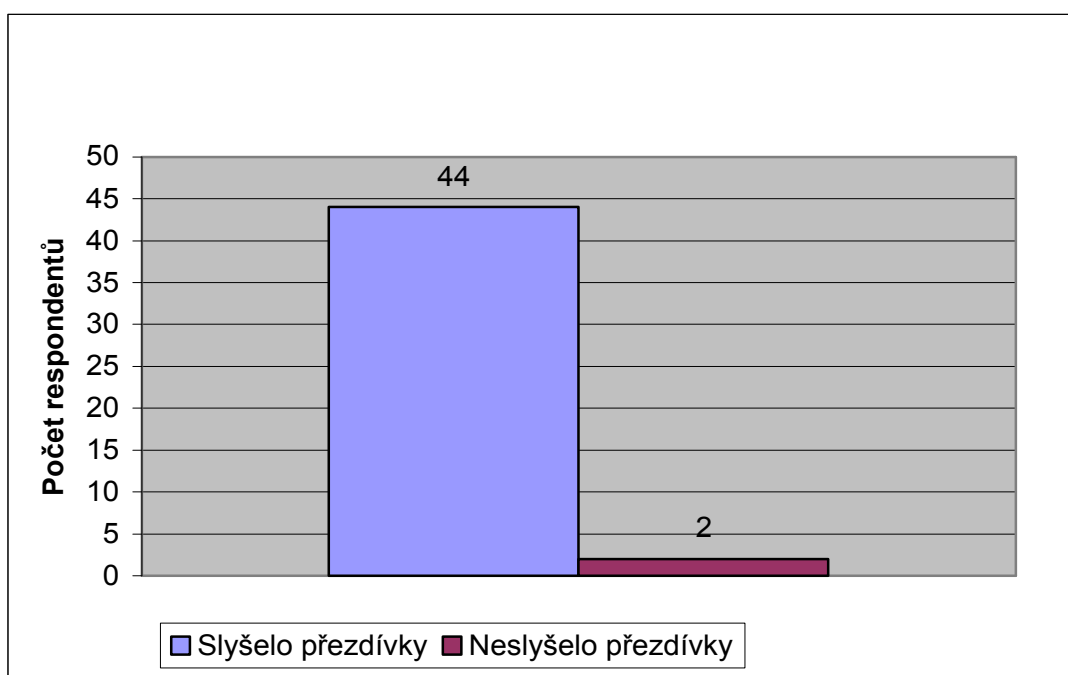
Tato otázka se vztahuje k prvnímu i druhému úkolu.

Jedenáctá otázka je uzavřená, parametrická. Tato otázka odhaluje, že 96% respondentů někdy slyšelo přezdívku směřovanou příslušníkům etnických či národnostních menšin.

Tab. č. 12 - zobrazuje procentuelně a numericky kolik z respondentů již slyšelo přezdívku směřovanou příslušníkům etnických či národnostních menšin

	Počet	%
Slyšelo přezdívky	44	96
Neslyšelo přezdívky	2	4
Celkem	46	100

Graf č. 10 - zobrazuje procentuelně a numericky kolik z respondentů již slyšelo přezdívku směřovanou příslušníkům etnických či národnostních menšin

OTÁZKA č.12

Jestliže jste uvedli na předchozí otázku odpověď' Ano, můžete je prosím napsat?

Tato otázka se vztahuje k prvnímu i druhému úkolu.

U dvanácté otázky, která doplňuje otázku č.11, jsem chtěl zjistit, které typy přezdivek (nadávek) jsou užívány vůči etnickým a národnostním menšinám. Tyto přezdívky se týkaly, až na několik málo výjimek, fyzického vzhledu příslušníku, kterým byly určeny. Kromě klasických a hojně zastoupených přezdívek: černá huba (tlama, držka, svině), negr, cigoš, morgoš, žlutásek nebo šikmookej se objevily také brikety, čimoňi, čongolongo, indočech, hnědka, rejžožrouti či jabka. **Všechny přezdívky se týkají výlučně Romů, Afričanů a Asiatů.** Objevila se pouze jediná přezdívka určená Němcům, a ačkoli je 60 let po druhé světové válce, tato přezdívka zněla **Hitlerovci...**

OTÁZKA č.13

Užili jste někdy nějaké přezdívky směřované příslušníkům etnických či národnostních menšin?

Tato otázka se vztahuje k prvnímu i druhému úkolu.

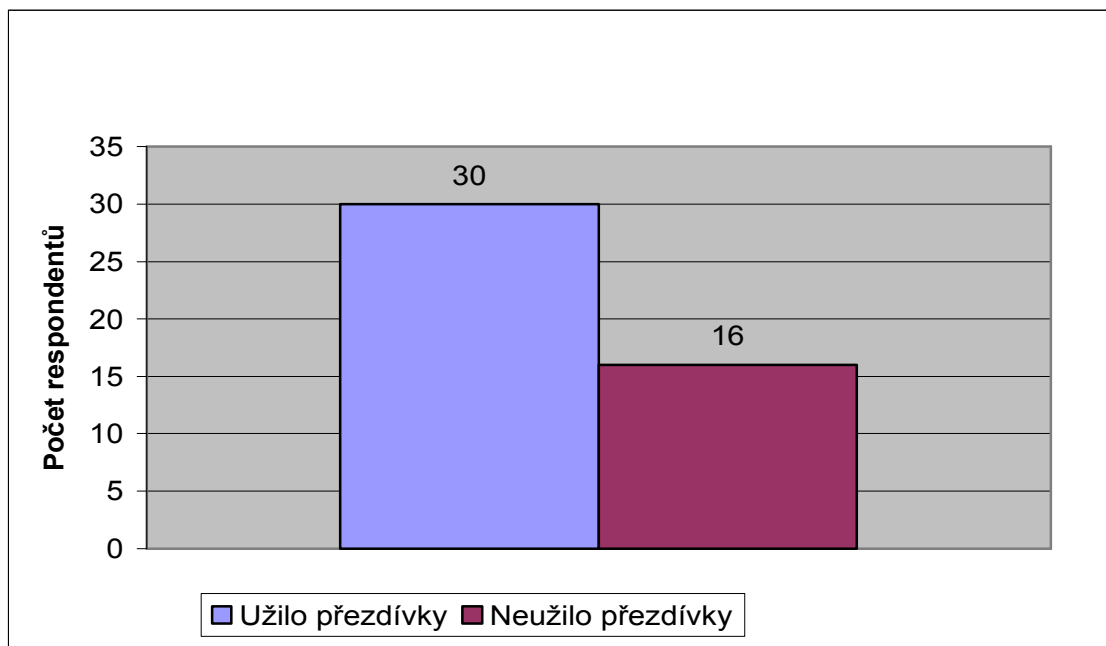
Třináctá otázka je otázkou uzavřenou, parametrickou. Touto otázkou jsem chtěl zjistit, jestli respondenti sami užívají přezdívky vůči příslušníkům etnických a národnostních menšin. Z výsledků vyplynulo, že většině respondentů někdy tuto přezdívku užilo.

Ovšem u dotazníků, které jsem rozdával a vybíral osobně, uvedli všichni dotazovaní, že nikdy žádnou přezdívku neužili.

Tab. č. 13 – užití přezdívky (nadávky) respondenty

	Počet	%
Užilo přezdívky	30	65
Neužilo přezdívky	16	35
Celkem	46	100

Graf č. 11– užití přezdívky (nadávky) respondenty

OTÁZKA č.14

Jestliže jste uvedli na předchozí otázku Ano, můžete je prosím napsat?

Tato otázka se vztahuje k prvnímu i druhému úkolu

Úkolem čtrnácté otázky bylo zjistit, zda-li budou odpovědi korespondovat s odpověďmi z otázky č.12. Respondenti uváděli ovšem mnohem mírnější výrazy. Tabulka poskytuje srovnání nejčastěji uváděných přezdivek, které respondenti slyšeli a které sami užívali.

Tab. č. 14 - užívané přezdívky (nadávky) respondenty

Respondenti nejčastěji slyšeli	Respondenti nejčastěji užíli
Černá huba (tlama, držka, svině)	Černoušek
Negr	Cikán
Cigoš	Negřík
Morgoš	Amík
Žluťasek	Morgoš
Šikmookej	Rákosník

OTÁZKA č.15

Jak byste charakterizovali naše, tj. euroamerické, nazývané též západní hodnoty?

Tato otázka se vztahuje k prvnímu i druhému úkolu.

V patnácté otázce měli respondenti možnost zhodnotit sami sebe, respektive naše, tj. euroamerické hodnoty. Přes mé očekávání byli dotazování nadmíru kritičtí. Ze 46 respondentů uvedlo pouze 5 z nich kladnou či pozitivní hodnotu naší společnosti a tou byla rodina. V nemalé míře se ovšem objevovala kariéra, peníze, materialismus, společenské postavení, honba za majetkem, prohnilost, podlézavost... Objevovaly se i ucelenější názory:

Veškerý svůj čas trávíme vyděláváním peněz, abychom měli takovou životní úroveň, kterou si pro samou práci nemáme čas užít. (manažerka, 26let)

Tím, že jsme slabý národ, doplácíme na sílu silnějšího (dělnice, 54let)

My už snad ani hodnoty nemáme! (studentka, 22let)

Stále někomu podlezáme. (porodní asistentka, 45let)

Jsme často povrchní a sobečtí, ale rádobý uznáváme rovnost, spravedlnost a svobodu. (distributorka kosmetických přípravků, 32let)

V porovnání s výsledky z tabulky 6, s. 46 – uváděli respondenti u české kultury více povahových rysů záporných (kladné 7x záporné 11x), zatímco u euroamerické se

objevily jen kladné povahové rysy. U obou kultur se neobjevil ani jednou patologický jev. Možná, že se na kritičtějších výsledku této otázky podílela skutečnost, že respondenti neporovnávali euroamerickou kulturu s jinými etnicky odlišnými kulturami. V okamžiku, kdy dojde ke srovnání s jinými kulturami, jsme nejlepší.

OTÁZKA č.16

Zaneste na osu dle uvedených čísel, jak dle Vašeho názoru vnímá česká společnost občany v níže uvedené tabulce. Občané pro českou společnost nejvíce přijatelní +. Občané pro českou společnost nejméně přijatelní - .

Tato otázka se vztahuje k prvnímu úkolu.

Otázka s pořadovým číslem šestnáct je zároveň poslední otázkou mého dotazníku. Respondent zde má projektovat, jaký má dle jeho názoru postoj česká majoritní společnost vůči vybraným osobám uvedeným v tabulce. Pro vyhodnocení této otázky jsem zvolil pozičně - bodovací metodu, jež spočívá ve stupňovitě bodovaném hodnocení jednotlivých pozic na ose. Čili vzhledem k tomu, že tabulka obsahuje 10 osob, jenž je možno na osu zanést bude mít člověk na prvním místě 10 bodů, na druhém místě 9 bodů, na třetím místě 8 bodů atd.

Tab. č. 15

	Počet bodů	Pořadí
Běloška, žena, ředitelka marketingu, narozena v USA	400	1.
Rom, muž, kopáč, narozený v ČR	148	9.
Romka, žena, matka v domácnosti, narozena na Slovensku	100	10.
Běloška, žena, nezaměstnaná, narozena v ČR	239	6.
Běloška, žena, lékařka, narozena v Kazachstánu	298	4.
Běloch, muž, stavební dělník, narozený na Ukrajině	173	8.
Arab, muž, majitel restaurace, narozený v Německu	207	7.
Běloška, žena, matka v domácnosti, narozena v ČR	364	2.
Židovka, žena, teoložka, narozena v ČR	321	3.
Černoch, muž, lékař, narozený v Zimbabwe	280	5.

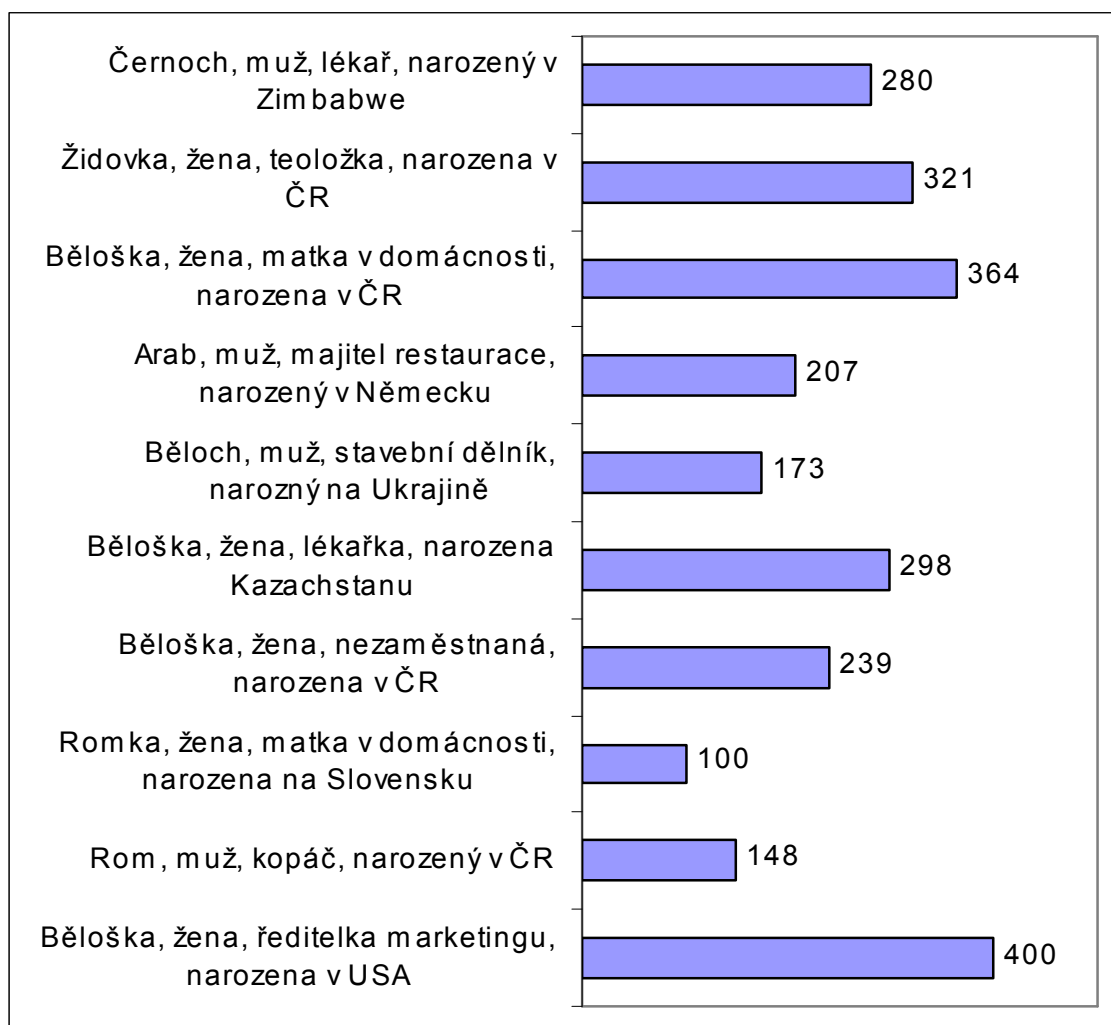
Tato otázka byla zároveň kontrolní k otázce číslo 2., ve které měli dotazovaní vyjádřit, která z uvedených kultur je dle jejich názoru nejpřínosnější resp. nejproblematičtější. Z následujících grafů 12 a 1b je jasně patrné, že vyhodnocené odpovědi spolu korespondují. Američanka, jež je ředitelkou marketingu je příkladnou zástupkyní euro-

amerických hodnot a teoložka z řad židovského národa zástupkyní kultury židovské. Na druhou stranu Rom kopáč a Romka v domácnosti zastupují romskou kulturu.

Je zajímavé, že na 1., 2. a 4. místě jsou bílí, vzdělaní lidé. Narození v ČR (2x) a USA (1x). V první čtveřici (dokonce na druhém místě) se umístila také matka v domácnosti, zatímco slovenská matka, Romka, se umístila na místě posledním.

Na posledních třech pozicích se umístili 2x Romové, 1x Ukrajinec. Pozice na 1. místě je také velice zajímavá, běloška narozená v USA, u té ani nevadí pohlaví. Američanka je přijatelnější než Romka, Rom nebo Ukrajinec.

Graf č. 12

Graf 1b

